

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
MusiiKin koulutus

Heta Laakkonen

MUSIIKKIA ELÄMÄÄN HERÄNNEET -RUNOTEOKSEEN

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2019

OPINNÄYTETYÖ
Huhtikuu 2019
Musiikin koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä
Heta Laakkonen

Nimeke
Musiikkia Elämään heränneet -runoteokseen

Toimeksiantaja
Elämään heränneet runoilijat ry

Tiivistelmä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön työn tarkoituksena oli luoda musiikkia Elämään heränneet -runoteoksen audiovisuaaliseen osaan. Elämään heränneet -runoteos on moniaistillinen runoteos, joka tehtiin Algot Untolan eli Maiju Lassilan 150-vuotissyntymäpäivän kunniaksi. Toimeksiantajana opinnäytetyön taiteelliselle osuudelle toimi Elämään heränneet runoilijat ry.

Kirjallisessa osassa tekijä avaa musiikintekoprosessiaan ja kertoo osuudestaan valmiissa teoksessa. Opinnäytetyössä pohditaan musiikin vaikutusta videoihin, kuinka tunnelmaa voidaan vahvistaa musiikilla ja miten musiikki muuttuu videon muuttuessa.

Opinnäytetyön musiikit toteutettiin lähtökohtaisesti improvisaation keinoin. Työssä käsitellään myös kanteleen monipuolista käyttöä improvisaatiolähtöisessä säveltämisessä, jossa inspiraation lähteenä toimivat runo ja video.

Kieli
suomi

Sivuja 24

Asiasanat
improvisaatio, säveltäminen, runous, kantele

THESIS
April 2019
Degree Programme in Music

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Author
Heta Laakkonen

Title
Music for "Elämään heränneet" Poetical Work
Commissioned by
Elämään heränneet runoilijat ry

Abstract

The purpose of this functional thesis was to create music for the audiovisual part of "Elämään heränneet" poetical work. The poetical work is multisensory and it was made in celebration of Algot Untola's or Maiju Lassila's 150th birthday. The functional part of the thesis was commissioned by Elämään heränneet runoilijat ry.

In the written part of the thesis the author opens her music making process and tells about her portion for the finished work. In the thesis it is reflected on how to strengthen the atmosphere of a video by music and how the music varies with the changes in the video.

The music of the thesis was created mostly by improvisation. The thesis deals also with multifaceted use of kantele at composing by improvisation, when the source of inspiration is a poem and a video.

Language
Finnish

Pages 24

Keywords
improvisation, composing, poetry, kantele

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	5
2.1	Elämään heränneet –teos	5
2.2	Musiikki osana runoteosta.....	7
3	Opinnäytetyön prosessi.....	8
3.1	Lähtökohdat	8
3.2	Improvisaatio	8
3.3	Inspiraation lähteenä video ja runo	10
3.4	Äänityspäivä.....	12
4	Runofilmit	14
5	Pohdinta	22
	Lähteet	24

1 Johdanto

Loppukesästä 2018 minua pyydettiin mukaan Elämän heränneet runoilijat ry:n projektiin. Projekti kuulosti mielenkiintoiselta: työryhmän päämääränä oli tuottaa moniaistillinen runoteos Maiju Lassilan juhluvuoden kunniaksi. Projekti oli lähellä sydäntäni, sillä olen itsekin kotoisin Tohmajärveltä, Maiju Lassilan kotipaikkakunnalta. Runoteos on upea kulttuuriteko ja kunnianosoitus hienolle taiteilijalle, ja oli ilo saada olla mukana tekemässä sitä.

Runoteos toimi opinnäytetyöni taiteellisen osuuden toimeksiantona. Tehtävänäni oli luoda teoksen seitsemään runofilmiin musiikit. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa käyn läpi projektin etenemistä sekä kerron osuudestani teoksesta omien muistiinpanojen, havaintojen ja valmiin tuotoksen perusteella. Tarkastelen omaa työskentelyäni valmista tuotosta avaten ja pohtien.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

2.1 Elämään heränneet -teos

Elämään heränneet teos on Elämään heränneet runoilijat ry:n¹ moniaistillinen runoteos, joka juhlistaa Maiju Lassilan eli Algot Untolan² 150. merkkipäivää. Elämään heränneet -teos sisältää perinteisen runokirjan (Kuva 1) lisäksi kulttuurireititkartan sekä kymmenen runofilmiä, joihin runot on kuvattu audiovisuaalisiksi

---

¹ Elämään heränneet runoilijat ry on vuonna 2018 Tohmajärvellä perustettu yhdistys, joka on nimetty Maiju Lassilan teoksen Kuolleista herännyt mukaan. Yhdistyksen tavoitteena on edistää runoutta ja sen tuomaa merkityksellistä poikkeuksellista taiteellisesti. (Elämään heränneet runoilijat ry 2018a.)

² Kansalliskirjailija Algot Untola (ent. Tietäväinen) tunnetaan kirjailijanimellä Maiju Lassila. Untola on tohmajärveläissyntyinen ja on merkityksellinen henkilö Tohmajärven kulttuuriperinnössä. Tulitikkuja lainaamassa on hänen yksi tunnetuimmista teoksistaan. (Tohmajärvi-Seura ry 2018.)

kokonaisuuksiksi. Teoksen runot on kirjoittanut kahdeksan tohmajärveläistä runoilijaa. Teoksen avulla pääsee tutustumaan Algotiin läpi hänen elämänsä, lukien, kokien, katsoen, kuunnellen ja fyysisesti kulkien. Runoteos julkaistiin Tohmajärvellä 1.12.2018 pidetyssä Maiju Lassilan 150-vuotisjuhlassa. (Elämään heränneet runoilijat ry 2018b.)

Minun tehtäväni oli luoda runoteoksen audiovisuaalisen osan seitsemään runofilmiin musiikit. Opinnäytetyöni on taiteellinen, ja sen tavoitteena oli tuottaa musiikit edellä mainittuihin runofilmeihin. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa kuvaan työni vaiheita ja tuotoksia. Raportti keskittyy kuvaamaan ainoastaan omaa osuuttani runofilmeistä eli niiden musiikkeja, sillä en ollut muissa projektin työvaiheissa mukana.

Kuva 1. Elämään heränneet -teos (Kuva: Heta Laakkonen).

2.2 Musiikki osana runoteosta

Runoteoksen runofilmit sisältävät näöllä ja kuulolla aistittavia elementtejä eli ovat siten audiovisuaalisia. Runofilmit muodostuvat, kuten elokuvat yleensä, kuvan lisäksi äänistä: puheesta, tässä tapauksessa pääosin lausutuista runoista, mutta myös joistakin vuorosanoista, musiikista ja äänitehosteista. (ks. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti 2018.)

Tässä opinnäytetyössä keskityn lähinnä musiikin rooliin ja sen luomiseen elokuvissa, sillä teokseen tekemäni äänet olivat pääosin musiikkia. Joihinkin runofilmeihin toteutin myös äänimaisemaa erilaisin äänitehostein, joista kerron lisää myöhemmin tässä kirjallisessa osuudessa.

Musiikki voi vaikuttaa merkittävästi elokuvakokemukseen. ”Elokuvassa musiikki auttaa katsojaa uskomaan todeksi sen, mitä valkokankaalla näkyy.” (Saarela 2000, 18.) Musiikki vaikuttaa elokuvan tunnelmaan vahvistamalla kuvan antamaa tietoa ja vaikuttamalla katsojan tunteisiin. Usein musiikki toimii huomaamattomana kuvan ja puheen taustalla. (Saarela 2000, 18.) Myös opinnäytetyöni runofilmit olisivat olleet hyvin erilaisia ilman musiikkia. Musiikki syvensi videon tunnelmaa ja johdatti tarinaa eteenpäin kuvaa täydentäen.

Tärkeimmäksi tehtäväksi omassa roolissani tämän teoksen toteutuksessa koen juuri tunnelman välittämisen. Kuinka saan välitettyä omassa tekemisessäni halutun tunnelman? Kuinka itse kuulen tunnelman, joka minulle välittyy videosta, runon tekstistä, puheesta ja käsikirjoituksessa sanoiksi puetuista tunneilmaisuista? Kuinka välitän tämän tunnelman kuultavaksi omalla instrumentillani, kanteleella? Opinnäytetyöni kirjallisessa osuudessa pohdin vastauksia näihin kysymyksiin taiteellisen osuuden eli oman työskentelyni pohjalta.

3 Opinnäytetyön prosessi

3.1 Lähtökohdat

Kantele valikoitui soivaksi soittimeksi, koska sitä nimenomaan haluttiin työryhmältä ja koska se on oma pääinstrumenttini. Tähän projektiin käytin ainoastaan 39-kielistä konserttikanteletta. Valitsin sen käytettäväksi soittimeksi, koska se mahdollistaa monipuolisesti eri soittotekniikkojen käytön. Voin soittaa sitä useasta eri äänialasta ja sävelelajivaihdokset ovat mahdollisia (vrt. pienkanteleet). Konserttikanteleella pysytyn soittamaan melodiaa ja säestämään samalla itseäni. Myös erilaisten efektien soittaminen on sillä helppoa, ja soitin on minulle kaikkein tutuin ja omimman oloinen. Konserttikantele oli siis luonnollinen valinta.

Ennen tätä projektia en ollut tehnyt musiikkia videoihin. Olen aiemmin toiminut jonkin verran muusikkona teatterin parissa, joka on mielestäni lähimpänä elokuvamusiikin tekemistä. Muutenkin oman musiikin tuottaminen on tuntunut itselleni haasteelliselta, eikä säveltäminen itsessään ole ollut koskaan omaa mukavuus- aluetta. Olen kuitenkin aina pitänyt soittamisesta ja sovittamisesta erityisesti improvisoinnin keinoin.

Tarkoituksenani ei ollut luoda tähän teokseen kansanmusiikkia, säveltää tarkoin sen määritelmään uppoavia kappaleita. Kuitenkin koska musiikkiopintoni ovat tähän asti olleet pitkälti kansanmusiikkipainotteisia, on luonnollista, että vaikutteita omaan tekemiseeni tulee juurikin kansanmusiikista ja että se toimii lähtökohtana monelle soittamalleni asialle. Kansanmusiikki tukee myös mielestäni hyvin teoksen teemaa ja sopii miljööseen, sillä filmit sijoittuvat Algotin elinaikaan ja -paikkoihin.

3.2 Improvisaatio

Sain videomateriaalin, joissa oli leikattu kuva ja luettu runo, viikkoa ennen äänityksiä, eli aikataulu oli lopulta melko tiivis. Onnekseni ajatuksenamme jo ihan al-

kujaan runofilmien tekijöiden kanssa olikin, että täysin auki sävelletyt teokset eivät olleet tarkoituksena, vaan ideana oli mahdollistaa tekemiseen myös improvisaatiota.

Improvisointi on kulkenut soitto-opinnoissani mukana aina ja olen havainnut sen olevan itselleni myös oiva tapa luoda. Improvisoin paljon, lähinnä vain soitellen ajankuluksi tai sitten nimenomaan tavoitteena tehdä valmis, toistettava sävellys. Mielestäni improvisoiminen on yksi parhaista tavoista soittaa ja tunnelmoida senhetkisten ”fiilisten” mukaan. Improvisoinnin kautta pystyn ilmaisemaan tunteita. Se antaa mahdollisuuden ylittää rajoja ja kokeilla mahdollisuuksia. Improvisoidessa ei ole tarkkoja sääntöjä, ja sitä kautta voi löytää mitä erikoisempia keinoja toteuttaa musiikkia. Parhaimmillaan improvisointi vie keskittyneeseen tilaan, jolloin soittaminen tapahtuu kuin itsestään. Improvisoiden soittaminen rauhoittaa mieltä ja toimii itselleni myös rauhoittavana tekemisenä.

Arja Kastisen mukaan improvisoiminen on myös kanteleelle soittimena ominaista. Perinteen mukaan kanteletta ei ole soitettu konserttitilanteissa, vaan sen soittaminen on ollut runonlaulun ohella luonteva osa arkielämää. Soitot ovat olleet pitkäkestoisia ja improvisaatio on ollut merkittävä osa niitä. (Träskelin 2017.) Heikki Laitinen (2017, 17) luonnehtii kanteletta taianomaiseksi soittimeksi, jonka sointi vie improvisoidessa osaamattomankin soittajan lumoihinsa.

Tässä työssä improvisoinnin pohjana on konteksti runoon ja videoon. Sen tavoitteena on luoda ääntä tietyn teeman ja tunnelman ympärille. Äänitystilanteessa improvisoiminen tapahtui tiettyjen ennalta määrittelemieni raamien sisällä. Näitä raameja olivat esimerkiksi, sävellaji, sointukierto, tahtilaji tai soittotekniikka, jotka usein määräytyivät runofilmin tunnelman mukaan. Mielestäni säveltäminen vaatii aina jossain välissä improvisaatiota. Joidenkin runofilmien kohdalla olenkin pohtinut, missä menee improvisaation ja säveltämisen raja. Runoteoksen runofilmien runot ja videot toimivatkin vahvana lähtökohtana aloittaa improvisointi. Pystyin ammentamaan niistä tunnelmaa soittooni ja näin vahvistamaan kokonaisuuden välittämää tunnetta.

3.3 Inspiraation lähteenä video ja runo

Hain inspiraatiota improvisoinnille runofilmeistä useasta eri näkökulmasta. Lähestyin ensiksi jokaista runofilmiä kuitenkin samalla tavalla. Katsoin runofilmit läpi ja kirjoitin muistiinpanoja niistä heränneistä ajatuksista. Luin myös tekstimuotoisesti runofilmeillä lausuttavat runot, sillä itse sisäistän asioita paremmin näkemällä kuin pelkästään kuulemalla. Jos olisin pelkästään kuunnellut runot runofilmeistä, olisi niiden teksti jäänyt taka-alalle. Luin myös videoiden käsikirjoitusta, joka täydensi muutoin vain omakohtaista kokemusta videoiden tapahtumista ja tunnelmasta. Näiden lähteiden pohjalta täydensin omia muistiinpanojani ja katsoin videot uudestaan lisäinformaation pohjalta.

Alkututustumisen ja -työstämisen jälkeen kokeilin soittaa videoiden kanssa. Koitin hakea videon ja runon tunnelman ääniä kanteleestani ja miettiä, miltä videon äänimaailma kuulostaisi mielestäni (Kuva 2). Usean runofilmin kohdalla lähdin liikkeelle valitsemalla mielestäni tunnelmaa vahvistavan sävellajin tai moodin. Saa- toin kokeilla eri vaihtoehtoja tai vain päättää jonkun, mikä siinä hetkessä tuntui oikealta. Ensimmäiseksi päätetyt sävellajit pysyivät usein lopullisinakin. Sävellajin tai moodin pyrin valitsemaan siis tunne edellä. Minusta olikin mielenkiintoista huomata, kuinka nopeasti tunnistin, mitä sävellajia tai moodia haluaisin missäkin runofilmissä käyttää. Tavallisesti duuroinnut tunnistetaan iloisiksi ja ja mollisoinnut surullisiksi. Tämä miellelyhtymä oli itsellenikin monen videon kohdalla perusta. Erilaisiin tunnelmanmuutoksiin pyrin reagoimaan tempon ja rytmien lisäksi muutoksilla harmoniassa. Lehtirannan (2004, 82) mukaan musiikin harmoniat vaikuttavatkin vahvasti tunteisiimme vaikuttamalla tiedostamattoman mielen alueella.

Kuva 2. Kanteleen koneisto (Kuva: Heta Laakkonen).

Myös soittokokeilujen aikana kirjoitin ajatuksiani ylös ajatuskarttatyyppisesti. Jos löysin hyvän idean saatoin myös äänittää sen puhelimen ääninauhuriin, jotta se pysyisi tallessa ja voisin palata siihen myöhemmin. Soittovaihetta toistin useita kertoja, mutta mitään en harjoitellut ”ulkoa” tai niin tarkaksi, että soittaisin sen samalla lailla uudestaan, vaan annoin tilaa improvisoinnille ja tilaa muutoksille. Improvisaatio- ja muutosvara olikin hyvä, sillä videoihin tuli vielä joitakin leikkauksellisia muutoksia äänityspäivänä.

3.4 Äänityspäivä

Runoteoksen audiovisuaalisen osan musiikit kävin äänittämässä lauantaina 17.12.2018 Rookie Communications Oy:n tiloissa Joensuussa. Äänittäjänä ja miksaajana toimi runofilmien ohjaaja ja kuvaaja Ukko Torni.

Äänitykset tapahtuivat siten, että pystyin seuraamaan runovideoa näytöltä ja kuulemaan runon kuulokkeista soittaessani. Tämä mahdollisti sen, että pystyin reagoimaan videossa tapahtuvaan ja käyttämään improvisaatiota työskentelymenetelmänäni. Äänitykset sujuivat pääosin siten, että esitin Ukolle ensin ajatuksiani, mitä mihinkin videoon olin ajatellut, minkä jälkeen äänitimme soittoa yleensä ainakin kahden oton verran. Kanteleosuudet äänitettiin kahdella ulkoisella mikrofonilla (Kuva 3).

Äänityspäivä oli melko tiivis, mutta työn sai silti tehdä rauhassa. En kokenut ulkopuolista painetta aikatauluista. Olimme varanneet äänitystyöhön koko päivän, ja se oli hyvä ratkaisu. Improvisointi kuitenkin vaatii omanlaisensa tilan ja tunnelman, jotta se onnistuu. Koin äänitystilanteen kuitenkin yllättävän helposti rennoksi ja hyväksi. Huomasin päivän aikana, että jos ajatuksille ”tuleekohan tästä tarpeeksi hyvä, mitä jos tämäkään otto ei toimi” antoi liikaa valtaa, vaikeutti se työskentelyä, eikä soittaminen luonnistunut niin hyvin. Täytyi siis luottaa omaan tekemiseen ja soittaa parhaalla tavallaan ja uskoa siihen, että lopputuloksesta tulee hyvä. Työskentelytapa vahvistikin luottamusta omaan tekemiseen ja antoi eväitä improvisointiin erilaisissa tilanteissa jatkoakin ajatellen.

Kuva 3. Äänitystilanne (Kuva: Heta Laakkonen).

4 Runofilmit

Elämään heränneet -runoteos sisältää muistitikun, josta löytyvät runofilmit sekä projektin aikana syntynyt musiikkivideo. Runofilmit on käsikirjoittanut ja dramatisoinut Mervi Venäläinen. Runofilmeissä kuvataan Algotin elämänvaiheita. Runofilmejä on yhteensä 10, ja minä olin mukana tekemässä niistä seitsemää. Tässä osassa kerron näistä seitsemästä runofilmistä, niiden runoista ja siitä, kuinka niihin syntyi musiikit. Käsittelem jokaisen runofilmin omana kohtanaan ja kerron työtavoista ja ajatuksista koko työskentelyn ajalta. Käytän termiä runofilmi kuvatesani valmista teosta, joka sisältää videon, runon ja musiikin. Sanaa video käytän tarkoittaessani runofilmin liikkuvan kuvan osuutta. Runofilmejä numeroilla 1, 4 ja 5 en tässä työssä esittele, sillä niiden musiikit toteutettiin muiden muusikoiden toimesta.

4.1 Runofilmi nro 2, Muutto

Runoteoksen toisessa runofilmissä käsitellään Algotin perheen muuttoa. Runofilmissä lähteminen on läsnä myös Algotin isän kuoleman vuoksi. Tunnelma videossa ja runossa on surullinen ja haikea. Sävellajiksi koko runofilmin ajaksi osasin heti valita C-mollin, sillä se on viime aikoina kuulostanut mielestäni erityisen kaihoisalta ja haikealta. Runofilmin teema ja tunnelma olivat selkeitä, joten ideat musiikistakin syntyivät nopeasti.

Runofilmi sisältää kaksi runoa. Ensimmäisestä runosta mieleen jäi talvi, ensilumi ja karhujen talviuni. Tämän runon alle päätin soittaa pitkään soivia, kaikuvia huiluaäniä, sillä itselleni ne olivat ensimmäinen ajatus kylmästä, talvisesta ja haikeasta tunnelmasta. Improvisoidut, huiluaänin soitetut sävelet miksattiin jälkikäteen niin, että lopputulos oli enemmänkin ambient-musiikkia. Toisen runon tekstissä puhuttiin tummasta joesta, josta syntyi ajatus muutaman sävelen synnyttämästä jatkuvasta kudoksesta. Tätä joen virtausta kuvaavaa kudosta säestin synkällä bassolinjalla, joka laskevalla kulullaan johdattelee päätökseen.

4.2 Runofilmi nro 3, Renkiaika

”Ei tällä työmies ihtijää elätä!”

(Vuorosana runofilmistä)

Kolmas runofilmi kertoo ajasta, jolloin Algot työskenteli renkinä. Videolla nuori Algot sahaa puunrunkoja ja hakkaa halkoja. Työ on kovaa ja hikistä. Algotin työnteko päättyy päätökseen siitä, että asioiden on muututtava. Hän lopettaa rengin työt ja lähtee opiskelemaan.

Tämän runofilmin musiikin tekeminen tuntui haastavimmalta. Minulla oli pieni ajatus, mitä ajattelin kuulevani filmillä, mutta en kuitenkaan ollut äänityspäivänäkään vielä täysin varma, mitä siihen soittaisin. Ideoita musiikkiin kokeiltiin ja hiottiin eniten vielä äänitystilanteessa yhdessä äänittäjän kanssa. Lopulta alkuperäinen ideani kantoi pisimmälle, ja lopullinen musiikki myötäilikin pitkälti ensimmäisellä kerralla syntynyttä melodiaa.

Runofilmiin toteutimme ensin rytmisiä elementtejä, jotka jälkikäteen editoitiin ja lisättiin videoon oikeille kohdille. Nämä rytmiset elementit toteutin kuitenkin kanteleella. Pohjalle soitin sahaamisen kaltaista ääntä hankaamalla kädellä kanteleen bassokieliä poikittain. Ääni kuulosti erikoisen aidolta, kun sen vielä totutti samaan rytmiin videon kanssa. Tämä sahausääni, joka ei luonnollisesti ole tasainen vaan kiihtyy ja hidastuu sahaajan työn mukaan, toisaalta rytmitti myös muuta päälle tulevaa musiikkia. Sahauksen lisäksi videolla hakataan halkoja kirveellä. Kirveen iskut toteutin lyömällä malletilla kanteleen kieliä. Kirveen äänet äänitimme videosta erillään, ja äänittäjä sijoitti ne sitten käsiteltynä jälkikäteen runofilmin äänimaisemaan.

Ensimmäisenä videosta minulle syntyi ajatus sottiisimaisesta takapotkuisesta melodiasta.³ Käsikirjoituksessa toivottiin voimakasta ja videon mukaan kiihtyvää musiikkia. Voimakkuutta vahvistin soittamalla melodiaa tasaisesti melko matalalta. Melodia toimi yksinkertaisuudessaan kuvamaan toistuvaa, yksitoikkoista

---

³ Sottiisi on tasajakoinen tanssilaji. Se on polkan ja jenkan kaltainen, mutta tempoltaan selvästi näitä hitaampi.

työtä. Sitä oli myös vaivatonta muunnella videon rytmin mukaisesti. Melodiaa säestin parilla avosoinnuilla yksinkertaisesti kompaten.

Runofilmin tunnelma vaihtui videon puolessa välissä, kun Algot kyllästyy työhönsä ja päättää, että nyt saa riittää. Loppuosaan kaivattiin vielä taustalle erilaista musiikkia. Improvisoin filmin loppuun runon tunnelmaa ja tempoa myötäilevän sointukulun bassolinjoinen johdatellen videon loppuun.

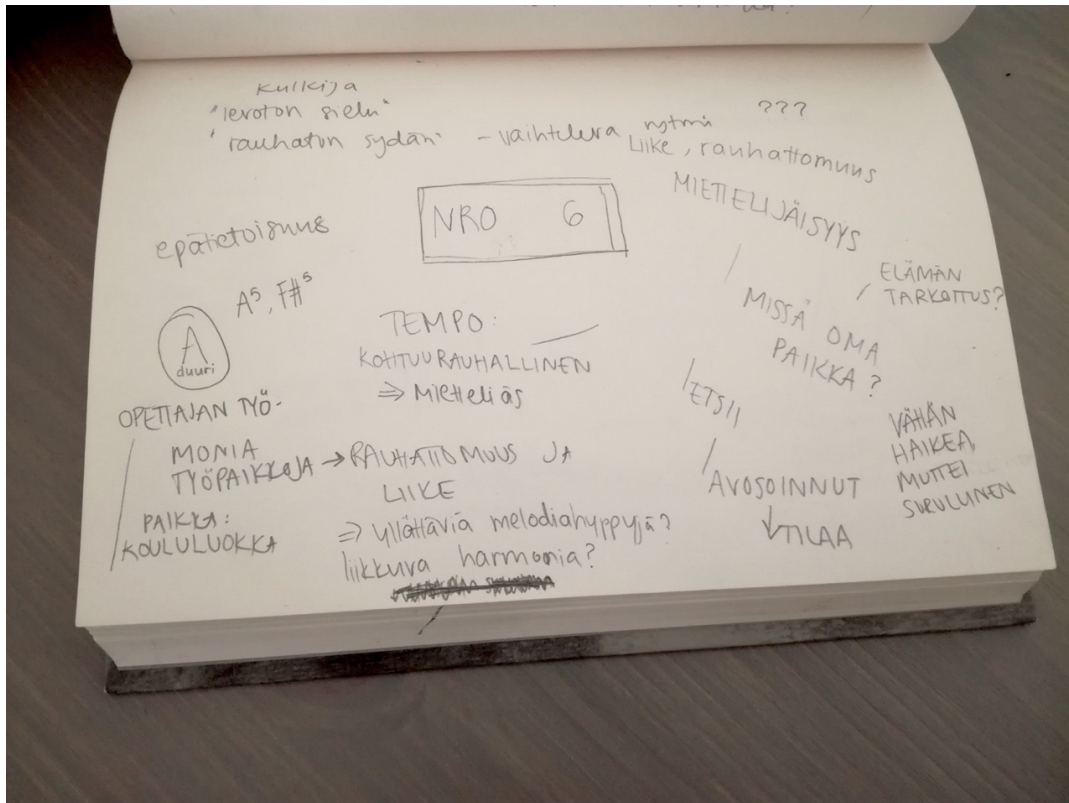
4.3 Runofilmi nro 6, Paikkaani etsimässä

Kuudennella runofilmillä kuvataan Algotin työtä ja kuinka hän liikkui paikasta toiseen. Hän toimi opettajana ja työpaikkoja oli useita. Tunnelma sekä videossa että runossa on vahvasti mielteliäs ja etsivä.

Tämän runofilmin osalta päädyin käyttämään sävellajina A-duuria, sillä siinä on mielestäni filmiin tarvittavaa avaruutta. Halusin vahvistaa musiikissa rauhatonmuutta ja epätietoisuutta, mutta kuitenkin pitää mukana tasaisuutta ja etsiskelevää tunnelmaa. Päätin pitää tempon melko rauhallisena, mutta soittaa melodiaan kysyviä fraaseja pitäen sen liikkuvana. Etsivää tunnelmaa hain avosoinnuilla. Improvisaation kautta päädyin A5 ja F#5 –sointuihin. Näiden pohjalta soittelin erilaisia melodia-aihoita, joista vakiintui yksi ajatus, jota sitten käytin lopputuloksessakin muunnellen ja varioiden (Kuva 4).

Lopputuloksessa on paljon improvisaatiota. Tunnelma on rauhallinen, mutta melodia on jatkuva, muttei kuitenkaan etene mihinkään. Tämä kuvastaa mielestäni hyvin liikettä ja etsimistä sekä keskeneräisyyttä. Tässä runofilmissä myös kuva ja runo ovat mielestäni hyvin informatiivisia. Musiikin tarvitsi vain kannatella niiden sisältämää tunnelmaa.

Kuva 4. Kuudennen runofilmin muistiinpanot (Kuva: Heta Laakkonen).

4.4 Runofilmi nro 7, Pietarin aika

Teoksen seitsemännessä runofilmissä tapahtuu paljon. Ensimmäisen runon aikana kuvassa vilisee käveleviä ja juoksevia jalkoja hiekkatiellä. Välillä kuvassa pyörii rattaiden pyörät. Tunnelma on sekava, hämmentävä, hieman kummallinen ja jopa pelottava. Filmin keskivaiheilla tapahtuu räjähdys ja kuvan vaihtuessa vaihtuu tunnelma. Kuvaan tulee miehen ja naisen jalat ja ilmassa on rakastumista. Toisen runon myötä tunnelma kuitenkin muuttuu taas: syntyy riitelyä, joka kiihtyy ja lopulta loppuu pettymykseen ja eroon.

Filmin alkupuolelle haettiin äänimaisemaa, joka myötäilisi omituista ja pelottavaa tunnelmaa kiihtyen ja voimistuen. Toteutin äänimaiseman soittamalla mattaäänä⁴, joita elävöitin vielä käyttämällä kanteleen koneiston vipuglissandoja ja -vibratoja. Mattaäänien rytmisellä vaihtelulla pystyin reagoimaan videon kokonaistunnelmaan ja luotua odottavaa ja jännittävästä kuulokuvaa. Soitanta kiihtyy, tihenee ja voimistuu videon mukaisesti kohti räjähdystä. Kantele-efektien lisäksi filmin äänimaisemaa täydennettiin vesipullon kääntelystä syntyvien äänien avulla. Lopputulokseen miksattiin vielä syvyyttä lisäävää luolamaista soundia.

Räjähdysen jälkeiseen tunnelman muutokseen reagoin muuttamalla soittotekniikan mattaäänistä tavanomaiseen soittoon. Kevensin tunnelmaa soittamalla koristeellista melodiaa korkeammasta oktaavialasta. Kauaakaan tätä kevyttä ja kaunista tunnelmaa ei kestänyt, kun se jo muuttui pettymykseksi. Tunnelman vaihtuessa vaihdoin duurisävelläjän rinnakkaiseen molliin ja siirryin soittamaan yksinkertaisempaa melodiaa matalimmille kielille. Soitto on rubatoa ja rytmittyy runofilmin muiden elementtien mukaisesti.

4.5 Runofilmie nro 8, Rakastumisen tragedia

Myös kahdeksannella runofilmillä on monta tunnelmaa. Alussa videolla kuvattiin rakastuneita, mutta tarina ei pääty onnellisesti, vaan lopussa kohdataan raju riita, pettymys ja lähtö. Videolla tapahtuvat tunnelmanmuutokset loivat haasteita, sillä video on kaikesta huolimatta ajallisesti melko lyhyt. Tämä haastoi myös minun soittoani, sillä tunnelman muutokseen oli reagoitava, mutta oli kuitenkin pystyttävä luomaan jollakin tapaa ehyt musiikillinen kokonaisuus.

*”Minussa on
tähtikartta
sormiesi sokeille pisteille
- -”*

---

⁴ Mattaäänä on yksi kantelella soitettavista efektiäänistä. Se soitetään sammuttamalla kieli sormella aivan kielinastan tai viritystapin juuresta. Sammutuksen kesto vaikuttaa mattaäänien soundiin.

(Minna Rautiainen)

Näillä sanoilla alkaa ensimmäinen runo. Mielestäni tämän runon sanat ovat kauniita ja halusin kauneuden ja heleyden toistuvan musiikissa. Halusin vahvistaa omia ilmi tulleita ajatuksia runosta, kepeyttä ja onnellisuutta. Musiikiksi syntyi hyvin samankaltaista tunnelmointia kuin edelliseen runofilmiin, sillä tunnelma on samanlainen. Käytin hyödyiksi samaa sävellajia ja melodia-aihiota.

Videon toisella puoliskolla tunnelma videolla käy uhkaavammaksi. Videon toinen runo on rajumpi ja kauneus haihtuu muuttuen pettymykseksi. Tunnelman muuttuessa muutin luonnollisesti myös musiikin jännitettä. Vaihdoin alun duurin jälleen molliin ja lisäsin soittoon matalampia säveliä. Huomasin myös oman soittokokemuksen muuttuvan tunnelman myötä: soitan vahvemmin ja hieman raskaammin.

Alun kepeyden toteutin melko paikallaan pysyvällä murtosointusäestyksellä ja varioituvalla melodialla, jota koristelin paljon koruilla ja heleillä. Myöhemmin, tunnelman vaihtuessa muutin sointuja raskaammaksi ja tiheämmäksi sekä harmonialtaan liikkuvammaksi saaden bassokulusta selkeästi etenevän ja loppua kohti kulkevan.

4.6 Runofilmi nro 9, Kirjoittava kone

Hullua tuotteliaisuutta, ripaus aggressiivisuutta, turhautumista, rauhattomuutta ja vimmaisuuutta. Yhdeksäs runofilmi käsittelee Algot Untolan kirjoittamisen aikaa ja näitä edellä mainittuja tunnelmia poimin myös omiin muistiinpanoihin nähtyäni videon ja kuultuani runon ensimmäistä kertaa.

Tunnelma pysyy koko videon ajan yhtä kiireisenä ja hieman jopa painostavana, lopun hiljaisuutta lukuun ottamatta. Runo heittelee ilmaan kysymyksiä ja runon

lukija tuntuu hieman jopa hermostuneelta. Tähän runofilmiin päätin ottaa erikoisemman moodin. Väänsin vivut C# ja Bb (Kuva 2), sen enempiä miettimättä mikä asteikko siitä syntyisi.⁵

Mielettömyydestä ja jatkuvasta paineesta sain idean käyttää videon taustalla arkaaisen soiton tapaan yksinkertaista, melko paikallaan pysyvää riffiä. Tätä lyhyttä melodiaa oli sitten myös helppo muunnella pienillä melodisilla liikkeillä ja rytmisillä vaihteluilla. Lisäksi soitin vasemmalla kädellä bassoääniä, jotka omalla liikkeellään muuttivat harmoniaa ja muodostivat siten muutoksia myös riffissä. Tämän kaltaisen muuntelun ansiosta tunnelma musiikissa sai mielestäni videon ja runon kaltaista hulluutta ja uhkaavuutta, mutta myös kiirettä ja transsinomaista tunnelmaa.

Jälkikäteen mietin, oliko äänitetty riffi liiankin yksinkertainen ja muuttumaton, mutta loppujen lopuksi se mielestäni vahvisti hyvin koko videon ajatusta. Videolla luettu runo oli melko pitkä ja siinä oli paljon tekstiä. Soittamani musiikki antoi mielestäni myös hyvin tilaa runolle. Siinäkin suhteessa yksinkertaisuus ja pysyvyys toimivat hyvin.

4.7 Runofilmi nro 10, Takaisin kotiin

*” Kuin surusaatto
vaeltaa joki
mykkä ja sanaton.
--”*

(Erkki Lintunen)

Viimeisen runofilmin runo puhutteli minua vahvasti. Runossa oli voimakas tunnelma ja siitä oli helppo ammentaa inspiraatiota myös musiikkiin. Koskettava

---

⁵ Selvennän usein kiinnostuneille, että konserttikanteleen kielet ovat tavallaan pianon valkoiset koskettimet. Koneiston vipuja (Kuva 2) vääntämällä saadaan aikaiseksi pianon mustia koskettimia, eli esimerkiksi C-kielistä saadaan C-vipua vääntämällä joko ylennetty tai alennetty. Näin ollen valitut ylennykset tai alennukset pysyvät kielissä, kunnes vääntö palautetaan takaisin.

teksti luettuna teki myös minun työni helpoksi. Minun ei tarvinnut kauaakaan etsiä haluamiani sävyjä, vaan tiesin jo ensi kokeilulla, mitä aion hakea vahvistaakseni kokemaani tunnelmaa.

Lähtiessäni työstämään musiikkia tähän filmiin päätin keskittyä nimenomaan runoon ja vahvistaa sen tunnelmaa. Käsikirjoituksen mukaan videon tunnelmassa on pelkoa, joka lopulta päättyy rauhaan. Itse koin runon myös kaihoisaksi ja haikeaksi, mutta aistin myös lohtua ja hyväksyntää.

Muistan, kun ensimmäisenä työstämispäivänä pidin pidemmän tauon, minkä jälkeen palasin tämän videon pariin ja ajatus sen musiikista syntyi kuin itsestään. Tauko työskentelyn välissä teki siis hyvää. Aloitin työstämisen soittamalla videon päälle, kuten jokaisen videon kohdalla, ja soitto kuulosti heti oikealta. Soitin saman uudelleen ja tallensin puhelimen ääninauhurille. Kuuntelin tallenteen ja jätin idean hautumaan äänityspäivään saakka. Äänityspäivänä palasin tallenteeseen, ja sen pohjalta syntyi lopullinenkin musiikki.

Runossa mainittu joki toimi tässäkin filmissä ensimmäisenä inspiraation lähteenä omassa työskentelyssäni. Lähdin kuvaamaan lempeästi virtaavaa jokea ja soitin oikealla kädellä kudosta, joka pienellä liikkeellä vaihtui vasemmalla kädelläni soittamani bassolinjan määrittelemien sointujen mukaan. Syntyi sointukierto, joka eteni mielekkäästi ja oli mielestäni riittävä tämän videon runojen säestykseksi.

Tämän filmin musiikki on vähiten improvisaatiota, sillä minulla oli tarkka visio siitä, miten ja minkälaista aion soittaa. Video kuitenkin vielä puhutun runon tauottamisen osalta muuttui äänityspäivään mennessä, joten tempo oli vielä katsottava äänittäessä kohdilleen, että se sopisi tekstin ja kuvan kanssa. Parin oton jälkeen sekin asettui kohdilleen ja viimeinenkin runofilmi oli saanut musiikit taustalleen.

5 Pohdinta

Opinnäytetyö oli opettavainen projekti. Sain sen myötä kokemusta monitaiteellisesta työskentelystä ja siitä, kuinka musiikki on osana teosta, jossa luo tunnelmaa runojen, videoiden ja tarinan mukana. Työn myötä tutustuin elokuvamusiikin säveltämiseen niin teoreettisesti kirjallisuuden kuin konkreettisesti oman tekemisen kautta. Opinnäytetyön tekeminen herätti pohtimaan myös arkipäivinä vastaan tulevien videoiden, kuten mainoksien tai tv-ohjelmien ääniä ja musiikkia, niiden toteutustapaa ja vaikutusta.

Opinnäytetyöni taiteellinen osuus kasvatti minua muusikkona. Työskentelyni oli melko omatoimista, ja omiin ajatuksiin oli luotettava ja niitä uskallettava tuoda esille. Opinnäytetyö kasvatti rohkeutta luottaa omiin kykyihin luoda musiikkia. Aikataulu oli varsin napakka, ja se osaltaan vaati myös nopeita päätöksiä ja tehokasta työskentelyä ja kasvatti paineensietokykyä luovassa toiminnassa. Prosesin myötä sain kokemusta äänittämisestä ja etenkin improvisoinnista äänitystilanteessa. Aluksi ajatus siitä, että soitto äänitetään ja se jää talteen, oli jännittävä, mutta siihen onneksi tottui nopeasti.

Lopulta olen itse melko tyytyväinen työn jälkeen. Musiikit toimivat runofilmeissä, ja palaute muulta työryhmältä ja teoksen kokijoilta on ollut hyvää ja positiivista. Totta kai itselläni on mielessä asioita, joita haluaisin tehdä toisin tai ideoita, joita jatkajalostaisin ennen äänittämistä. Kun kyseessä on kuitenkin näinkin paljon improvisaatiota sisältäviä teoksia, on epätäydellisyys hyväksyttävää.

Opinnäytetyön taiteellisen osuuden työstämisen ja kirjallisen osuuden kirjoittamisen välille jäi aikaa muutamia kuukausia. Vaikka alkuperäinen suunnitelma oli toinen, tämä osoittautui kirjoitusvaiheessa hyväksi seikaksi. Pystyin kirjoittaessani katsomaan prosessia eri näkökulmasta ja tutkailemaan tuotosta enemmän ulkopuolisin korvin. Kirjallisen osuuden kirjoittaminen opetti myös itsessään paljon omista työskentelytavoista ja havaitsin asioita, joihin seuraavan kerran voisin kokeilla jotain toista ratkaisua.

Taiteellisen prosessin aikana inspiroiduin etenkin äänimaisemien tekemisestä. Erilaiset kanteleella tuotetut ääniefektit ja niiden keksiminen ovat mielenkiintoisia. Niitä haluan ja aion jatkossa hyödyntää omassa tekemisessäni. Opinnäytetyö herätti myös ajatuksia pedagogisesta työkalusta, jossa videot voisivat toimia myös oppilaiden improvisoinnin ja säveltämisen lähtökohtana. Tulevaisuudessa tulen varmasti kokeilemaan tämänkaltaista työskentelyä oppilaitteni kanssa.

Lähteet

- Elämään heränneet runoilijat ry. 2018a. Etusivu. Elämään heränneet runoilijat ry. <https://www.elamaanheranneetrunoilijat.fi/>. 26.11.2018.
- Elämään heränneet runoilijat ry. 2018b. Juhlavuoden teos. Elämään heränneet runoilijat ry. <https://www.elamaanheranneetrunoilijat.fi/juhlavuosi/juhlavuoden-teos/>. 26.11.2018.
Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 11 - 19.
- Lehtiranta, E. 2004. Korkeammat oktaavit – ääni ja musiikki meissä ja maailmankaikkeudessa. Helsinki: Dialogia.
- Saarela, T. 2000. Selluloidi soikoon suomalaisen elokuväsäveltämisen ihanuus ja kurjuus. Helsinki: Stellatum.
- Tohmajärvi-Seura ry. 2018. Maiju Lassila. <http://www.tohmajarviseura.fi/toiminta/maiju-lassila/>. 26.11.2018.
- Träskelin, J. 2017. Arja Kastinen ja kuuden tunnin tutkiva improvisaatio. Kanteleliitto. <http://www.kantele.net/arja-kastinen-ja-kuuden-tunnin-tutkiva-improvisaatio/9351>. 16.3.2019.
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. 2018. Elokuvapolku musiikki ja ääni <http://elokuvapolku.kavi.fi/fi/elokuvapolku/alakoulu/musiikki>. 26.11.2018.
- Laitinen, H. 2010. Kanteleen ihme. Teoksessa Blomster, R. (toim.). Kantele.

